

ناسخ التواريخ

زندگانی امام علیؑ

جلد سوم
کتاب صفین ۲

تألیف

محمد تقی لسان الملک سپهر

به اهتمام
جمشید کیان فر

انتشارات ساجد

۵۰۳

اسپهر، محمدتقی بن محمدعلی، ۱۲۱۶ - ۱۲۹۷ ق
ناسخ التواریخ: زندگانی امام علی (ع) / تألیف میرزا محمدتقی لسان الملک سپهر؛ به اهتمام
جمشید کیانفر. -- تهران: اساطیر، ۱۳۸۶.
۷ جلد. (انتشارات اساطیر، ۵۰۳)

ISBN 964-331-412-X

ISBN 964-331-788-0 (دوره)

مندرجات ج ۳: کتاب صفین ۲
فهرستنویسی براساس اطلاعات فیبا.
۱. علی بن ابی طالب (ع)، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ ه. ق. ۲. اسلام -- تاریخ. الف.
کیانفر، جمشید، ۱۳۳۰ - ، مصحح. ب. عنوان.
۲ ن ۲ س / ۳۴ / ۳۷ BP ۲۹۷/۹۵۱
کتابخانه ملی ایران ۱۳۸۶
۱۱۳۶۴۲۲

این کتاب با حمایت معاونت فرهنگی وزارت ارشاد اسلامی چاپ شده است.

مشارکت‌نامه

ناسخ التواریخ: زندگانی امام علی (ع): کتاب صفین ۲

تألیف: محمدتقی لسان الملک سپهر

به اهتمام: جمشید کیانفر

چاپ اول: ۱۳۸۶

حروفچینی: نصیری

لیتوگرافی و چاپ: دیبا

تیراژ: ۲۲۰۰ نسخه

شابک: X-۴۱۲-۳۳۱-۹۶۴

حق چاپ محفوظ است.

نشانی: میدان فردوسی، اول ایرانشهر، ساختمان ۱۰

تلفن: ۸۸۳۰۰۱۴۸، ۸۸۳۰۱۴۷۳، ۸۸۸۲۱۴۷۳، ۸۸۳۰۱۹۸۵

فهرست مطالب

	ذکر ایالت قیس بن سعد بن عباده در مصر از جانب علی رضی الله عنه در سال
۶۸۷	سی و هفتم هجری
۶۸۸	منشور امیرالمؤمنین علی رضی الله عنه بر مردم مصر
۶۹۱	نامه معویه به قیس بن سعد
۶۹۲	جواب نامه معاویه از قیس بن سعد
۶۹۴	نامه معویه به قیس
۶۹۴	جواب نامه معویه از قیس
۶۹۶	مکتوب قیس بن سعد
۶۹۷	مکتوب علی علیه السلام به قیس بن سعد
۶۹۹	مقاتلت خالد بن المعمر السدوسی با سپاه معویه در سال سی و هفتم هجری
۷۰۳	رسیدن خالد بن معمر به سرایرده معویه
۷۰۶	قتال ابو عرفا و خالد بن معمر با اهل شام
	مقاتلت هاشم بن عتبه بن ابی وقاص با سپاه شام و ملقب شدن او به مرقال
۷۰۹	در سال سی و هفتم هجری
۷۱۳	سرزنش عبدالرحمن بن خالد معاویه را
۷۱۵	جنگ اشتر با عبیدالله بن عمر
۷۱۶	شعانت عبیدالله و معویه یکدیگر را
۷۱۸	مکالمه ابونوح با ذوالکلاع حمیری در سال سی و هفتم هجری
۷۲۲	احتجاج عمار یاسر با عمرو عاص
۷۲۹	فرار حصین بن مالک و حارث بن عوف از لشکر معویه به مصر و حمص

- ۷۳۰ ..... مناظره معویه با عمرو عاص در حق عمار یاسر.
- ۷۳۳ ..... پیام بردن عبدالعزیز بن حارث از جانب علی رضی الله عنه به لشکر
مراجعت قیس بن سعد بن عباده از مصر و مبارزت او با بسر بن اریطاه در سال
- ۷۳۶ ..... سی و هفت هجری.
- ۷۳۹ ..... جنگ معویه با سعید بن قیس همدانی.
- ۷۴۰ ..... حرب عمرو بن عاص با هاشم مرقال.
- ۷۴۱ ..... حرب بسر بن اریطاه با قیس بن سعد.
- ۷۴۲ ..... مکتوب معویه به قیس بن سعد.
- ۷۴۳ ..... جواب مکتوب معویه از قیس بن سعد بن عباده.
- ۷۴۴ ..... جنگ عبدالرحمن بن خالد با عدی بن حاتم.
- ۷۴۵ ..... تعزیت گویبی شماتت آمیز ایمن بن خریم به معاویه.
- ۷۴۶ ..... سرزنش معاویه به عمر و بن عاص ..... غیرت بردن قبیله مضر به جماعت ربیعہ در مقاتلت با سپاه معویه در سال
- ۷۴۹ ..... سی و هفتم هجری.
- ۷۵۰ ..... جنگ عامر بن وائله.
- ۷۵۱ ..... مقاتله عمیر بن عطارد با سپاه شام.
- ۷۵۲ ..... مقاتله قبیصة بن جابر با سپاه شام.
- ۷۵۴ ..... مقاتله عبدالله بن طفیل.
- ۷۵۵ ..... شعر ابوظفیل درباره مروان و عمرو بن عاص.
- ۷۵۶ ..... شهادت اویس قرنی و مجاهدت سلیمان بن صرد خزاعی در سال سی و هفتم هجری.
- ۷۵۷ ..... خطبه علی رضی الله عنه.
- ۷۶۰ ..... کشتن مخارق چهار کس از لشکر علی رضی الله عنه.
- ۷۶۲ ..... مقاتلت کریب بن صباح و قتل او بدست علی رضی الله عنه.
مقاتله سپاه شام و عراق و خطبه معویه و قتل عبیدالله بن عمر بن الخطاب و
- ۷۶۶ ..... ذوالکلاع در سال سی و هفت هجری.
- ۷۶۶ ..... خطبه معویه.
- ۷۶۸ ..... کلمات مالک اشتر در تحریض لشکر.

- ۷۶۹ ..... کلمات اشعث بن قیس در تحریض لشکر
- ۷۷۰ ..... کلمات ذوالکلاع حمیری در تحریض لشکر شام
- ۷۷۱ ..... قتل ذوالکلاع حمیری و عبیدالله بن عمر
- ۷۷۲ ..... قتل عبیدالله بن عمر
- ۷۷۶ ..... ذکر قاتل عبیدالله بن عمر
- ۷۷۸ ..... کوشیدن لشکر شام در خونخواهی عبیدالله بن عمر
- ۷۸۰ ..... شهادت هاشم مرقال در سال سی و هفتم هجری
- ۷۸۴ ..... مقاتلت عبدالله بن هاشم مرقال
- ۷۸۴ ..... مکالمه معویه در ایام خلافت خود با عبدالله بن هاشم
- ۷۹۰ ..... سپردن کشته ذوالکلاع و عبیدالله بن عمر به مردم ایشان
خطبه عمرو عاص و ابن عباس و عمار یاسر در تحریض لشکر در سال
- ۷۹۲ ..... سی و هفت هجری
- ۷۹۳ ..... خطبه عبدالله ابن عباس
- ۷۹۵ ..... خطبه عمار یاسر
- ۷۹۸ ..... قتل حوشب ذو ظلمیم
- ۸۰۱ ..... شهادت عمار بن یاسر در سال سی و هفتم هجری
- ۸۰۸ ..... فرار عتبه بن ابی سفیان
مبارزت و مقاتلت عبدالله بن جعفر بن ابیطالب رضی الله عنهم در سال
- ۸۰۹ ..... سی و هفتم هجری
- ۸۱۳ ..... مبارزت و مقاتلت سعید بن قیس همدانی با سپاه شام در سال سی و هفتم هجری
- ۸۱۵ ..... مکالمه معاویه با سوده
- ۸۱۹ ..... مقاتله عمرو بن عاص و اشتر نخعی
- ۸۲۰ ..... مکالمه معاویه با امّ سنان
- ۸۲۲ ..... قصه اثنال که ناشناخته با پدرش حجل قتال داد در سال سی و هفتم هجری
- ۸۲۸ ..... قتل نعمان بن جبله
قتال سپاه شام و عراق در یوم خمیس که از جنگ‌های نامبردار است در سال
- ۸۲۸ ..... سی و هفتم هجری

- ۸۳۳ ..... مکالمه معویه با زرقا همدانی
- ۸۳۶ ..... مکتوب معویه به ابویوب و زیاد بن ابیه
- ۸۴۱ ..... نامه معویه به زیاد بن ابیه
- مقاتلت سپاه شام و عراق و مبارزت جماعت عک و قبیله همدان در سال
- ۸۴۱ ..... سی و هفتم هجری
- ۸۵۱ ..... مبارزت عمرو بن العاص با حمزة بن عتبة بن ابی وقاص در سال سی و هفتم هجری
- ۸۵۷ ..... شهادت عقیل بن مالک در محبت علی به دست معویه در سال سی و هفتم هجری
- ۸۵۸ ..... حمله کعب بن جریر اسدی بر معاویه
- ۸۵۹ ..... زخمی شدن عبدالرحمن بن خالد
- ۸۵۹ ..... آمدن کعب الاحبار به نزد معویه
- ۸۶۲ ..... قتل غرار بن ادهم بدست عباس بن ربیع
- ۸۶۶ ..... قتل حرب غلام معویه به دست قنبر غلام علی علیه السلام
- ۸۶۸ ..... قتل همام بن قبیصه
- ۸۷۱ ..... مکتوب علی علیه السلام به معویه
- ۸۷۲ ..... مکتوب معویه به جانب علی علیه السلام
- ۸۷۲ ..... مکتوب علی علیه السلام به معویه
- ۸۷۳ ..... جواب مکتوب علی علیه السلام از معاویه
- ۸۷۳ ..... مکتوب معویه به علی علیه السلام
- ۸۷۴ ..... مکتوب معویه به علی علیه السلام
- ۸۷۶ ..... مکتوب علی علیه السلام به معویه
- ۸۷۹ ..... مکتوب امیر المؤمنین علی علیه السلام به معویه
- ۸۸۱ ..... مکتوب معویه به علی علیه السلام
- ۸۸۲ ..... مکتوب علی علیه السلام به معویه
- مقاتلت سپاه شام و عراق و مبارزت عمرو بن العاص با دو پسر خود در سال
- ۸۸۵ ..... سی و هشتم هجری
- ۸۸۹ ..... کلمات علی علیه السلام در تحریض لشکر
- ۸۹۱ ..... کلمات علی علیه السلام و امر به مبارزت محمد بن حنفیه

- مبارزت عبدالرحمن بن خالد بن الوليد و ارجوزة سرهنگان سپاه از دو جانب
- در سال سی و هشتم هجری ۸۹۴
- جنگ انبوه میان لشکر شام و عراق ۸۹۸
- آهنگ فرار معویه ۹۰۱
- کشف عورت نمودن عمرو عاص ۹۰۵
- قويدل ساختن معویه بزرگان سپاه شام را برای جنگ لشکر عراق در سال
- سی و هشتم هجری ۹۰۹
- نامه معویه بن خديج به اشعث بن قيس ۹۱۰
- جواب نامه معویه بن خديج از اشعث بن قيس ۹۱۱
- مناظره عتبة بن ابی سفیان با اشعث بن قيس ۹۱۳
- پاسخ دادن اشعث بن قيس به عتبة بن ابی سفیان ۹۱۴
- مناظره نعمان بن بشير با قيس بن سعد بن عبادة ۹۱۵
- جواب گفتن قيس بن سعد بن عبادة نعمان بن بشير را ۹۱۶
- مکتوب عمرو بن عاص به ابن عباس ۹۱۸
- جواب نامه عمرو بن عاص از ابن عباس ۹۲۰
- مکتوب معویه به عبدالله بن عباس ۹۲۴
- جواب ابن عباس به معاويه ۹۲۶
- رسالت عمرو عاص و جمعی از بزرگان لشکر معویه به نزدیک امیرالمؤمنین علیه السلام
- در سال سی و هشتم هجری ۹۳۱
- مقاتلت معویه بعد از یأس از مصالحه با سپاه امیرالمؤمنین علیه السلام در سال
- سی و هشت هجری ۹۳۵
- خطبه قيس بن سعد بن عبادة ۹۳۶
- قتل عوف بن مجزأة بدست عکبر بن جدیر و تاختن او تا نزد معاويه ۹۳۹
- مبارزه عروة بن داود با علی علیه السلام ۹۴۴
- سرزنش ولید بن عقبه معویه را که از جنگ علی علیه السلام می هراسید ۹۴۵
- کشف عورت بئر بن اراطاة ۹۴۸
- سرزنش معویه بزرگان سپاه را و جواب ایشان او را ۹۵۰

- ۹۵۴ ..... مناظره و محاربه عتبه بن ابی سفیان با جعدة بن هبیره
اعلام فرمودن امیرالمؤمنین علی علیه السلام معاویه را از برای جنگ انبوه در سال
- ۹۵۸ ..... سی و هشتم هجری
- ۹۶۱ ..... مکتوب معاویه به علی علیه السلام
- ۹۶۲ ..... جواب مکتوب معاویه از علی علیه السلام
- ۹۶۶ ..... خطبه علی علیه السلام در تحریض لشکر
جنگ واپسین صفین که آن را لیلۃ الهربیر گویند در روز پنجشنبه دهم صفر در
- ۹۷۰ ..... سال سی و هشتم هجری
- ۹۷۱ ..... خطبه مالک اشتر نخعی
- ۹۷۶ ..... نصب کردن علی علیه السلام رایت رسول خدای را
- ۹۷۸ ..... شهادت ابوالهیثم بن التیهان
- ۹۷۹ ..... شهادت خزیمه بن ثابت معروف به ذوالشهادتین
- ۹۸۰ ..... شهادت خالد و خلده بن خالد
- ۹۸۱ ..... دعای علی علیه السلام در یوم الهربیر
- ۹۸۱ ..... شدت نبرد لیلۃ الهربیر
- ۹۸۳ ..... عدد مقتولین لیلۃ الهربیر به دست علی علیه السلام
- ۹۸۶ ..... عدد کشته شدگان صفین
- ۹۸۷ ..... ذکر خدیقت عمر و عاص در رفع مصاحف در سال سی و هشتم هجری
- ۹۸۹ ..... خطبه اشعث بن قیس در اجابت اهل شام
- ۹۹۱ ..... احتجاج اشعث با علی علیه السلام در اجابت اهل شام
- ۹۹۳ ..... خطبه علی علیه السلام
بازخواندن امیرالمؤمنین علی علیه السلام اشتر نخعی را از مقاتلت با سپاه معاویه
- ۹۹۷ ..... در سال سی و هشتم هجری
- ۱۰۰۰ ..... مناظره اشعث بن قیس با مالک اشتر و قراء
- ۱۰۰۲ ..... کلمات حریت بن جابر در اطاعت علی علیه السلام
- ۱۰۰۳ ..... مکتوب معاویه با علی علیه السلام
- ۱۰۰۵ ..... جواب مکتوب معاویه از علی علیه السلام

- ۱۰۰۶ ..... مکتوب معاویه به علی علیه السلام
- ۱۰۰۷ ..... مکتوب علی علیه السلام به عمرو عاص
- ۱۰۰۸ ..... جواب مکتوب علی علیه السلام از عمرو عاص
- ۱۰۰۹ ..... مکتوب علی علیه السلام به عمرو عاص
- ۱۰۰۹ ..... جواب عمرو عاص مکتوب علی علیه السلام را
- ۱۰۱۰ ..... ذکر متفق شدن سپاه شام و عراق در اختیار حکمین در سال سی و هشتم هجری
- ۱۰۱۱ ..... حدیث رسول خدا از خبر دادن حکمین
- ۱۰۱۲ ..... اتفاق اشعث بن قیس و قراء به حکومت ابو موسی برخلاف علی علیه السلام
حاضر ساختن مردم عراق ابو موسی اشعری را برای تقریر حکمین در سال
- ۱۰۱۴ ..... سی و هشتم هجری
- ۱۰۱۵ ..... کلمات ابن کوا در پذیرفتن ابو موسی
- ۱۰۱۷ ..... خطبه علی علیه السلام
- ۱۰۱۹ ..... کلمات عبدالله بن حارث در قبول نکردن مصالحه
- ۱۰۲۱ ..... کلمات سهل بن حنیف در تحریض جنگ
- ۱۰۲۱ ..... کلمات عبدالله بن خطاب در تحریض جنگ
- ۱۰۲۱ ..... کلمات صعصعة بن صوحان
- ۱۰۲۲ ..... کلمات منذر بن جارود
- ۱۰۲۲ ..... کلمات حارث بن مرّه
- ۱۰۲۳ ..... کلمات سعید بن قیس
- ۱۰۲۳ ..... کلمات عبدالله بن سوار
- ۱۰۲۴ ..... کلمات اشتر نخعی
- ۱۰۲۵ ..... کتاب صلح میان علی علیه السلام و معاویه
- ۱۰۳۱ ..... اختلاف سپاه عراق در کتاب صلح
- ۱۰۳۲ ..... قرائت اشعث بن قیس کتاب صلح بر لشکر
- ۱۰۳۲ ..... سعدان و جعد و ابتدای ظهور خوارج
- ۱۰۳۳ ..... سخن صالح بن شقیق بر ردّ اشعث
- ۱۰۳۳ ..... قتال مرد خارجی با هر دو لشکر

- ۱۰۳۴ ..... قصد عروه خارجی بر اشعث
- ۱۰۳۶ ..... کلمات علی علیه السلام در حق مالک اشتر و سلیمان بن صرد خزاعی
- ۱۰۳۸ ..... کلمات مالک اشتر و سرهنگان عراق با معویه
- ۱۰۴۰ ..... فرار زید بن عدی بن حاتم طائی به نزد معویه در سال سی و هشتم هجری
ذکر مراجعت امیرالمؤمنین علیه السلام از صفین به کوفه و معویه به شام و روان شدن
- ۱۰۴۴ ..... حکمین به دومة الجندل در سال سی و هشتم هجری
- ۱۰۴۵ ..... نصیحت شریح بن هانی ابو موسی را
- ۱۰۴۷ ..... نصیحت احنف بن قیس بر ابو موسی اشعری
- ۱۰۴۹ ..... نصیحت شرحبیل عمرو عاص را
ذکر رسیدن عمرو بن العاص و ابو موسی اشعری به دومة الجندل در سال
- ۱۰۵۳ ..... سی و هشتم هجری
- ۱۰۵۶ ..... رای زدن عمر بن سعد بن ابی وقاص
- ۱۰۵۸ ..... بدگمان شدن معویه در حق عمرو عاص
- ۱۰۶۱ ..... حکم کردن ابو موسی اشعری بر عزل علی علیه السلام
- ۱۰۶۳ ..... فریب دادن عمرو عاص ابو موسی اشعری را
- ۱۰۶۵ ..... کلمات ابو موسی در خلع علی علیه السلام از خلافت
- ۱۰۶۶ ..... کلمات عمرو عاص در نصب معاویه
- ۱۰۶۸ ..... مراجعت اصحاب علی علیه السلام و معویه از دومة الجندل و اشعار شعرا از جانبین
- ۱۰۷۳ ..... لعن کردن علی علیه السلام معویه و اصحاب او را
ذکر تحقیق امیرالمؤمنین علیه السلام در معنی قضا و قدر و خاتمه کتاب صفین
- ۱۰۷۴ ..... در سال سی و هشتم هجری